

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.6.54](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.6.54)

УДК 351

О. О. Усаченко,
к. держ. упр., науковий співробітник,
Науково-організаційний відділ військової частини А4444
ORCID ID: 0000-0002-5458-8976
Л. М. Родченко,
д. держ. упр., професор, професор кафедри менеджменту,
Донбаська державна машинобудівна академія
ORCID ID: 0000-0002-2141-4742
І. Ю. Родченко,
к. держ. упр., головний державний інспектор,
Координаційно-моніторингова митниця Державної митної служби України
ORCID ID: 0000-0001-7086-1015

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ol. Usachenko
PhD in Public Administration, Researcher,
Scientific and Organizational Department of Military Unit A4444
L. Rodchenko
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of
Management, Donbass State Machine-Building Academy
I. Rodchenko
PhD in Public Administration, Chief State Inspector,
Coordination and Monitoring Customs of the State Customs Service of Ukraine

FEATURES OF FINANCING INNOVATION ACTIVITIES OF THE DEFENSE INDUSTRY

Зазначено, що основною проблемою інноваційної діяльності оборонної промисловості є створення нових товарів, освоєння виробництва та їх своєчасний вихід на ринок. Від успіху нового товару на ринку залежить процвітання підприємства, невдача ж ставить його на межу банкрутства. Тому конкуренція в сфері військових товарів в даний час все більше переміщується в область нових товарів, їх асортименту, якості, науково-технічного рівня. Вибір того чи іншого виду зразка озброєння і військової техніки, а також встановлення розмірів їх поставок доцільно робити на якомога більш ранніх стадіях, щоб забезпечити виграти у часі і уникнути нераціональних витрат. Наукове планування розвитку військової техніки та інших засобів збройної боротьби, їх економічну реальність, збалансованість різних елементів конкретних планів, концентрацію зусиль у проведенні військово-економічних заходів необхідно здійснювати, не допускаючи «заморожування» ресурсів і передчасного морального старіння бойової техніки та інших матеріальних засобів.

Визначено, по-перше, з метою успішного фінансування інновацій в оборонній промисловості необхідно поліпшення використання військово-бюджетного механізму. Він являє собою сукупність форм і методів організації та реалізації військово-бюджетних відносин, органів

управління ними в процесі фінансового забезпечення військово-економічних потреб військової безпеки держави. Соціально-економічну основу військово-бюджетного механізму становлять військово-бюджетні відносини, а їх матеріальною базою є фонди централізованих державних грошових ресурсів. Реалізація військово-бюджетних відносин повинна здійснюватися більш ефективно в формі бюджетного фінансового стимулювання, фінансово-економічних санкцій, бюджетного фінансового контролю, бухгалтерського обліку, звітності та аналізу фінансово-економічної діяльності. По-друге, необхідно посилити державну підтримку фундаментальних і найбільших прикладних досліджень і розробок. Що виділяються нині на науку коштів явно недостатньо, вони не відповідають сформованим в світовій практиці пропорціям. Істотна роль в державному фінансуванні повинна належати інноваційним фондам, які покликані виділяти кошти на розробки, пов'язані зі значним ризиком і засновані на високих технологіях.

The main problem of the innovative activity of the defense industry is the creation of new products, development of production and their timely entry into the market. The success of the new product on the market depends on the prosperity of the enterprise, failure also puts it on the verge of bankruptcy. Therefore, competition in the field of military goods is now increasingly moving to the field of new goods, their range, quality, scientific and technical level. The choice of a particular type of armament and military equipment, as well as determining the size of their deliveries, it is advisable to make at the earliest possible stages, to ensure a win in time and to avoid irrational costs. Scientific planning of the development of military equipment and other means of armed struggle, their economic reality, the balance of various elements of specific plans, concentration of efforts in conducting military-economic measures should be carried out without allowing the "freezing" of resources and premature moral aging of military equipment and other material means. Firstly, in order to successfully finance innovation in the defense industry, it is necessary to improve the use of the military budget mechanism. It represents a set of forms and methods of organization and realization of military-budgetary relations, bodies of their management in the process of financial support of military-economic needs of military security of the state. The socio-economic basis of the military-budgetary mechanism is the military-budgetary relations, and their material base is the funds of centralized state monetary resources. The implementation of military-budgetary relations should be carried out more effectively in the form of budgetary financial incentives, financial and economic sanctions, budgetary financial control, accounting, reporting and analysis of financial and economic activities. Second, there is a need to strengthen government support for basic and major applied research and development. The funds allocated to science today are clearly not enough, they do not correspond to the proportions formed in the world practice. A significant role in public funding should be given to innovation funds, which are committed to allocating funds for high-risk, high-technology developments.

Speaking about the state support of innovations in the defense industry, in our opinion, it is necessary to allocate some features. The first feature is that the state as a subject of market relations must understand: by supporting innovations in the defense industry, it thus contributes to their spread to other sectors of the national economy. The scientific and technical potential created in the defense industry, promising technologies of military and dual use in their use can become a necessary element in the development of the innovation process in the national economy.

The second feature is that the state must take the most effective measures in the field of state and military secrecy of innovative products and in the transfer of technology to other specific areas of military production. Finally, the third feature is seen in the fact that the state must develop and use methods of economic stimulation of innovation processes to give them greater activity.

Ключові слова: фінансування інноваційної діяльності; оборонна промисловість; військові товари; науково-технічний рівень; озброєння і військова техніка; військово-економічні заходи.

Keywords: financing of innovative activity; defense industry; military goods; scientific and technical level; arms and military equipment; military-economic measures.

Вступ.

Основною проблемою інноваційної діяльності оборонної промисловості \ створення нових товарів, освоєння виробництва та їх своєчасний вихід на ринок. Від успіху нового товару на ринку залежить процвітання підприємства, невдача ж ставить його на межу банкрутства. Тому конкуренція в сфері військових товарів в даний час все більше переміщується в область нових товарів, їх асортименту, якості, науково-технічного рівня.

Вибір того чи іншого виду зразка озброєння і військової техніки, а також встановлення розмірів їх поставок доцільно робити на якомога більш ранніх стадіях, щоб забезпечити вигреш у часі і уникнути нерациональних витрат.

Наукове планування розвитку військової техніки та інших засобів збройної боротьби, їх економічну реальність, збалансованість різних елементів конкретних планів, концентрацію зусиль у проведенні військово-економічних заходів необхідно здійснювати, не допускаючи «заморожування» ресурсів і передчасного морального старіння бойової техніки та інших матеріальних засобів.

Все сказане вище і викликає до життя необхідність більш дієвої участі держави в підтримці інновацій на підприємствах (організаціях) оборонної промисловості, підвищення ролі економічного стимулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню окремих питань щодо формуванню оборонного замовлення і підтриманню обороноздатності держави як основи гарантування її воєнної безпеки присвячено чи мало публікацій. Вагомий внесок у вивчення цих проблем зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як О.В. Бабкін, І.В. Барановська, С.М. Химченко, О.Г. Шаталова та ін.. Викладений матеріал в їх роботах, окреслює лише окремі проблеми і не розкриває діяльності військових представництв в системі органів державного управління при формуванні державного оборонного замовлення, а також питань щодо їх перспективи розвитку та реформування.

Постановка задачі.

У даній статті є визначення особливостей фінансування інноваційної діяльності оборонної промисловості.

Результат.

В систему показників, за якими можна судити про параметри військового бюджету, входять: розмір і динаміка військових витрат в цілому; питома вага і динаміка військових витрат на душу населення (або одного військовослужбовця); частка витрат військового бюджету в ВВП і державному бюджеті; структура військових витрат за функціональною, відомчою і військово-економічною ознаками.

З проведеного вище аналізу випливає висновок, що система фінансування інноваційної діяльності оборонної промисловості потребує вдосконалення. Висловимо з цього приводу ряд теоретичних і методичних положень.

По-перше, з метою успішного фінансування інновацій в оборонній промисловості необхідно поліпшення використання військово-бюджетного механізму. Він являє собою сукупність форм і методів організації та реалізації військово-бюджетних відносин, органів управління ними в процесі фінансового забезпечення військово-економічних потреб військової безпеки держави. Соціально-економічну основу військово-бюджетного механізму становлять військово-бюджетні відносини, а їх матеріальною базою є фонди централізованих державних грошових ресурсів. Реалізація військово-бюджетних відносин повинна здійснюватися більш ефективно в формі бюджетного фінансового стимулювання, фінансово-економічних санкцій, бюджетного фінансового контролю, бухгалтерського обліку, звітності та аналізу фінансово-економічної діяльності [3].

По-друге, необхідно посилити державну підтримку фундаментальних і найбільших прикладних досліджень і розробок. Що виділяються нині на науку коштів явно недостатньо, вони не відповідають сформованим в світовій практиці пропорціям. Істотна роль в державному фінансуванні повинна належати інноваційним фондам, які покликані виділяти кошти на розробки, пов'язані зі значним ризиком і засновані на високих технологіях [7].

По-третє, підприємства і організації, фонди яких були і залишаться найближчим часом основним джерелом фінансування нововведень, повинні скористатися монополією на нові ідеї, винаходи, ноу-хау, втілені в зряддях і предметах праці, щоб окупити витрати і отримати прибуток. Формою практичної реалізації цієї монополії могло б стати включення в собівартість і ціну науково-технічної продукції суми зносу нематеріальних активів (патентів, комп'ютерних програм, ноу-хау та тощо).

По-четверте, з огляду на зростаючу роль банківського кредиту було б істотно розширити спектр банківських послуг, розвивати і вдосконалювати такі види кредитування, як лізинг, проектне фінансування, висновок ф'ючерсних угод із продажу результатів НДДКР та тощо.

І, нарешті, найважливішим питанням вдосконалення виробництва (створення) інноваційної оборонної продукції є залучення інвестицій в оборонної промисловості, підвищення його інвестиційної привабливості. Тут бачиться рішення двох проблем. Перша - не допускати на підприємствах (організаціях) оборонної промисловості такої ситуації, коли інвестори створюють на них бізнес-системи на шкоду основному (профільного) військовому виробництву. Друга - в якості оптимального інструменту вирішення питання залучення довгострокових інвестицій міг би використовуватися спеціальний державний облігаційну позику. Кошти інвесторів, що надходять від покупки державних облігацій, направляються цільовим чином на здійснення внутрішнього реформування, реалізацію інших високоєфективних проектів оборонних підприємств, розроблених в рамках стратегії розвитку, під заставу їхнього майна та інших активів на поворотній основі. Державний облігаційний займ, крім інших, може залучити таких великих інвесторів, як пенсійні та пайові фонди, сфера діяльності яких законодавчо обмежена.

Такі наші засадничі погляди на проблему фінансового забезпечення виробництва інноваційної оборонної продукції [5]. У вирішенні цього та інших питань подальшого інноваційного розвитку оборонної промисловості провідна роль належить державі, його всілякої соціально-економічну підтримку.

Економічне стимулювання створення нових видів ОВТ є елементом державної підтримки інновацій в оборонної промисловості. Посилення регулюючого впливу з боку держави на інноваційні процеси в оборонній промисловості обумовлені, на наш погляд, двома основними обставинами [1]. По-перше, недостатньо високим

рівнем техніко-технологічним і фінансово-економічним станом підприємств оборонної промисловості. По-друге, збільшеними потребами Збройні Сили в придбанні інноваційної військової продукції.

Як перспективний напрям роботи в найближчому майбутньому розглядається і ринок модернізації озброєнь. Зрозуміло, це в першу чергу відноситься до озброєння і військової техніки, створеним Радянським Союзом. Технологічні секрети виробництва цієї зброї залишилися в основному українській оборонній промисловості.

У найзагальнішому вигляді основні напрямки державної підтримки інновацій в оборонній промисловості включають:

- сприяння розвитку наукових досліджень (фундаментальних, пошукових, прикладних), перш за все в створенні перспективних видів ОВТ;

- кадрове забезпечення інноваційної діяльності. На жаль, недостатня увага держави до розвитку оборонної промисловості призвело до втрати в ньому перспективних інженерно-технічних кадрів. З урахуванням наступності поколінь в науково-дослідно-конструкторських роботах сталося випадання двох поколінь інженерів.

- сприяння розробці державних цільових програм по ОВТ, що буде сприяти підвищенню інноваційної діяльності;

- участь держави як посередника в організації ефективної взаємодії різних секторів науки (академічного, галузевого, вузівського та заводського) і стимулювання кооперації в області інноваційних розробок між різними фірмами, НДІ і КБ;

- участь держави в розробці і розміщенні ДОО, в створенні організаційних та економічних умов для успішної його реалізації та ін.

До методів економічного впливу держави в галузі інновацій в оборонній промисловості, їх стимулювання можна віднести: прямі та непрямі [2].

Прямі методи здійснюються переважно в двох формах: адміністративно-розпорядчої та програмно-цільовий. Перша форма виявляється у вигляді прямого фінансування, здійснюється відповідно до спеціальних законів, що приймаються з метою безпосереднього сприяння інноваціям. Друга форма передбачає контрактне фінансування інновацій в системі ДОО та державної цільової програми з оборонної тематики. Таке фінансування являє собою один з елементів розповсюдженої в даний час системи контрактних відносин - договори між замовниками та підрядниками [4]. У договорі чітко передбачаються види і якість оборонної продукції, терміни завершення робіт, конкретний розподіл праці виконавців, характер матеріальної винагороди. Строго обмовляються взаємні зобов'язання і економічні санкції.

В системі прямих методів впливу держави на інноваційний процес важливе місце займають заходи, що стимулюють кооперацію промислових оборонних підприємств (фірм, корпорацій) в області нововведень і кооперацію НДІ, КБ з промисловістю [6]. Друга з цих форм кооперації викликана необхідністю, з одного боку, доведення передових наукових ідей до стадії їх комерційної реалізації, з іншого - створення умов для зацікавленості промисловості у фінансуванні фундаментальних і пошукових досліджень. В цьому напрямку державної інноваційної політики проявляється її орієнтація на наукову новизну промислових інновацій, що нерідко є вторинним при реалізації інтересів промислових фірм і підприємств, які вирішують в першу чергу виробничі і комерційні задачі.

Висновки.

Говорячи про державну підтримку інновацій в оборонній промисловості, на наш погляд, необхідно виділити кілька особливостей. Перша особливість полягає в тому, що держава як суб'єкт ринкових відносин має розуміти: підтримуючи інновації в оборонній промисловості, воно тим самим сприяє їх поширенню і на інші галузі національної економіки. Створений в оборонній промисловості науково-технічний потенціал, перспективні технології військового та подвійного застосування при їх використанні можуть стати необхідним елементом розвитку інноваційного процесу в народному господарстві. Друга особливість полягає в тому, що державою повинні бути прийняті найбільш ефективні заходи в області дотримання державної та військової таємниці на вироблену інноваційну продукцію і при здійсненні передачі технологій в інші специфічні сфери військового виробництва. Нарешті, третя особливість бачиться в тому, що держава повинна виробляти і використовувати методи економічного стимулювання інноваційних процесів, щоб надати їм більш високу активність.

За своїм змістом економічне стимулювання інновацій в оборонній промисловості (мова йде про створення нових видів ОВТ), з нашої точки зору, являє собою сукупність економічних важелів і стимулів, форм і методів, за допомогою яких держава впливає на інноваційні процеси з метою підвищення їх ефективності та досягнення певного кінцевого результату. Розглянемо більш докладно це питання.

Література.

1. Закон України "Про оборону України" // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 29, ст.238 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932/12>

2. Закон України "Про державне оборонне замовлення" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1999. — № 11. — Ст. 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/464/14>

3. Закон України "Про основи національної безпеки України" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 39. — Ст. 7 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964/15>

4. Указ Президента України "Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу" від 11 червня 1998 року N 615/98 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/615/98>

5. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.budget.rada.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Урядового порталу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>

7. Інформаційно/аналітичний вісник "Реформи" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://project.ukrinform.ua/reforms/informationanalytical_/bulletin_reform_for_28_january_3_february_2016_77638/

References.

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Defence of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), vol. 29, pp. 238.
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On the state Defence Contracts", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), vol. 11, pp. 1.
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Security of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), vol. 39, pp. 7.
4. President of Ukraine (1998), Decree "On approval of the Strategy of Ukraine's integration into the European Union", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (Accessed 20 June 2019).
5. Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on budget issues (2016), available at: <http://www.budget.rada.gov.ua/> (Accessed 20 June 2019).
6. Web portal of Ukrainian Government (2016), available at: <http://www.kmu.gov.ua/> (Accessed 20 June 2019).
7. Information/analytical bulletin "Reform" (2016), available at: http://project.ukrinform.ua/reforms/informationanalytical_bulletin_reform_for_28_january_3_february_2016_77638/ (Accessed 20 June 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2020 р.